

TÜRK DEVLET BÜTÇE GİDERLERİNİN BİR UYGULAMA İLE İNCELENMESİ

EXAMINATION OF TURKISH GOVERNMENT BUDGET EXPENDITURES WITH AN APPLICATION

Murat KORKMAZ¹, Selami GÜNEY² Nur DİLBAZ ALACAĞAN³

ÖZET

Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de bütçe giderlerinin GSYH içindeki payı son derece önem arz etmektedir. Bu giderlerin GSYH içindeki payının düşük olması kamu harcamalarının milli gelir içerisindeki payının azaldığını göstermektedir. Böylelikle eğitim, sağlık ve sosyal nitelikli, büyümeyi ve istihdamı destekleyen harcamalar ile bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik harcamalara daha fazla kaynak sağlanmış olacaktır. Bu çalışmada 01:2006-12:2011 dönemi için kamu harcamalarının ekonomik bileşenleri olan faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve sgk’ya devlet primi giderleri Anova modeli kullanılarak %’lik artış ve azalışları incelenmiştir. Sonuç olarak iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk’ya devlet primi giderleri değişkenleri 2011 yılına kadar sırasıyla % 46 % 88 % 153’lük bir artış gözlenmişken, faiz giderleri değişkeni için % 8’lik bir azalış olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Merkezi Bütçe Giderleri, Anova Modeli, Türkiye Ekonomisi

ABSTRACT

As in other countries, the share of budget expenditures in Turkey within GDP has of great importance. Low level of share of these expenditures within GDP shows that the share of public expenditures within the national income has increased. Therefore, more resources will be allocated to expenditures having an education, health and social dimension that support growth and employment, and expenditures directed to decreasing the regional developmental differences. In this study, % increases and decreases of interest expenses, outstanding internal debt, staff costs and governmental premium costs to Social Security Institution (SSI) that are the economic components of public expenditures for the period 01:2006-12:2011 have been analyzed by being used Anova model. As a result, while 46%, 88% and 153% increase have been observed respectively in variables of outstanding internal debt, staff costs and governmental premium costs to SSI until the year 2011, a 8% decrease has been determined for the interest expenses variable.

Key Words: Central Budget Expenses, Anova Model, Turkish Economy

¹ *Güven Grup A.Ş. Finans Yönetmeni*

² *Erzincan Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Muhasebe Finansman A.D. Öğretim Üyesi*

³ *Çanakkale Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat A.D.*

1.GİRİŞ

Kamu ve özel sektör olmak üzere ekonomide iki sektör vardır. Önemli olan kıt kaynakları en optimal biçimde kullanarak sonsuz ihtiyaçları karşılamaktır. Bunu gerçekleştiren özel ve kamu sektörüdür. İki sektör arasında bir bölüşüm mevcuttur. Kaynakların özel ve kamu sektörü arasındaki bölüşümünü devlet yapmaktadır. Çünkü vergilendirme yetkisi devletindir. Devlet vergi alarak kaynakların bir kısmını kendi çekmekte, geri kalanını özel sektöre vermektedir. Bu bölüşümün belirli bir oranı yoktur. Devletin olmadığı bir ekonomi düşünülemez. Teorik olara özel sektörün de olmadığı bir ekonomi düşünülememektedir. Devlet ekonomide olmalıdır. Çünkü insan ilişkilerinin yürütülmesi için bir takım kuralların olması gerekmektedir. Burada otorite devletindir. Özel sektör ve kamu sektörünün çalışma koşulları birbirinden farklıdır. Özel sektör fiyat mekanizmasına göre üretim yapmakta ve satmaktadır. Kişiler de fiyat ve faydayı karşılaştırarak satın almaktadırlar. Özel sektörün işleri piyasada düzenlenmektedir. Kamu sektöründe üretilen malların belirli özellikleri vardır. Kamusal mallar bölünmez fayda üretmektedir. Kimse diğerinin kullanacağı faydayı kısıtlayamamaktadır. Bedel ödeyen de ödemeyen de faydalanacağından bir fiyat karşılığı alınıp satılamazlar. Vergilerle finanse edilirler. Yarı kamusal malların bir kısmı özel sektör tarafından üretilir. Fiyat konulsa dahi özel sektör fiyatı gibi değildir. Yarı kamusal mallar dışsallık yaratacağından kamu sektörü tarafından da üretilir. Fiyat mekanizması ve piyasa kamu sektöründe söz konusu değildir. Bu halde nasıl kaynak dağılımı yapılacağı sorusu gündeme gelmektedir. Toplumun en üst refaha çıkaracak kaynak dağılımını devlet belirler. Ayrılan kaynakların hangilerinin kamu

kesimine dağıtılacağı önemlidir. Dağıtılan mal ve hizmetlerden toplam maksimum fayda sağlanmalıdır. Bu üç etmenin sağlanması bütçenin hazırlanması ile olmaktadır.

2.BÜTÇE POLİTİKALARI VE İŞLEMLERİ

Bütçe politikası maliye politikasının bütünüdür. İçeren bir politika şeklinde düşünülebilir. İktisadi ekollere bakıldığında her okulun maliye politikasını uygulama alanı farklılık göstermiştir. Klasik iktisatçılar devletin ekonomiye müdahale etmemesi gerektiğini, ettiği takdirde ekonomik düzenin bozulacağını ileri sürerek, devletin görevlerini sınırlandırmışlardır. Kamu harcamalarının az yapılması, harcamaların dolaylı vergilerle yapılması sonucu devlet bütçesinin denklighinden bahsedilebilecektir. Ayrıca bütçede bir açık oluşmuşsa bu açığın uzun vadeli borçlanma ile giderilmesi gerekmektedir. Bütçenin denk olması, borçlanma mümkün olduğunca sınırlandırılmalıdır. Klasik modelde kamu harcamaları ve vergiler gibi maliye politikası araçlarıyla ekonomiye müdahale etmekten, ekonomide geçici bir dengesizlik halinde para politikası araçları kullanılmalıdır. Kamu harcamaları artırılacaksa para arzı da artırılmalıdır ki kamu harcamalarının artırımını ekonomide gerçek bir talep artışına sebep olabilsin. 1929 sonrası ekonominin resesyonda olması, tam istihdam düzeyinin yakalanamaması kamu harcamalarının yapılması gerekliliğini vurgulamıştır. Ücretleri aşağı yönlü rijit olması tam istihdama ulaşmayı engellemektedir. Keynesyen modelde denge tam istihdam düzeyine bağlı değildir. Denge eksik istihdam düzeyinde de kurulabilmektedir. Tam istihdam düzeyine ulaşılabilmesi için maliye politikasının uygulanması gerekmektedir. Ekonomideki istikrarsızlık toplam talep ile ilişkili olduğundan

ve toplam talebi belirleyen kamu harcamaları ve vergiler olması nedeniyle harcamalara ve gelirlere dikkat edilmelidir. Maliye politikası uygulaması kamu harcamaları ve gelirleri arasında yapılan ayarlama ile olmaktadır. Kamu harcamalarının gelirlerden fazla olması durumunda bütçe açığından bahsedilmektedir. Olması gereken harcama ve gelirlerdeki denkliliktir. Maliye politikasının uygulanmaya başlanması bütçelerin de iktisadi politika aracı olarak kullanılmaya başlandığını göstermektedir.

Konjonktürel dalgalanmalarla gelen ekonomik bunalımı azaltmak için devlet bütçelerine iktisadi fonksiyonlar yüklenmiştir. Devri Bütçe görüşü doğmuştur. Devri Bütçe görüşü bütçe fazlalarını ekonomik buhran zamanında bütçe açıkları için kullanmaya dayanmaktadır. Devlete düşen canlanma dönemlerini uzatmak, durgunluğu kısaltmak ve olumsuz etkileri en aza indirmektir. Ekonomik yükselme döneminde gelir fazlası veren bütçeler ayarlanmalıdır.

Daha sonraları bütçe açığını devletin mali bir araç olarak kullanmasına sebebiyet veren Telafi Edici Bütçe görüşü ortaya atılmıştır. (Türk 1983: 296).

Sürekli talep yetersizliği olan bir ortamda devlete düşen görev talep yetersizliğini bertaraf etmek ve kamu harcamalarını artırmaktır. Açık bütçe uygulanmalıdır. Ne zaman talep yetersizliği giderse denk bütçe ilkesi oluşacaktır. Bütçe açıklarının büyümesi sonucu devletin ekonomiye müdahale etmesi söz konusu oldu. Ekonomistler mali anlamda bütçe denkliliği istediler ve anayasal iktisat görüşü ortaya çıktı. Böylelikle ekonomik olaylar bir anayasaya bağlanmalıdır denildi.

Günümüzde modern devlet bütçelerinin fonksiyonları:

- Bütçenin Konjonktürel Fonksiyonu,
- Yönetim Aracı Olma Fonksiyonu,
- Telefi Edici Fonksiyonu,
- Optimal Kaynak Dağılımı Fonksiyonu,
- Adil Gelir Dağılımını Sağlama Fonksiyonu, bunu vergiler ve kamu harcamalarıyla yapmaktadır,
- İktisadi Kalkınmayı Sağlama Fonksiyonu,
- Ekonomik İstikrarı Sağlama Fonksiyonu,
- Planlama Aracı Olma Fonksiyonudur.

Bütçe politikası işlevleri Klasik bütçe işlevleri ve Çağdaş bütçe işlevleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Klasik bütçe işlevleri ekonomik ve mali işlev, yasal işlev, siyasal işlev ve denetim işlevi şeklinde dört grupta toplanabilir.

Klasik bütçe İşlevi (Coşkun 2000:29)

- Ekonomik ve Mali İşlev; devletin kamu harcamalarını yaparken bir mali plan içinde olması ve kamu hizmetlerinin öncelikli sırasına konulmasıdır,
- Yasal İşlev; hükümete gelir toplama ve gider yapma yetkisinin yasal bir dayanağa dayandırılmasıdır,
- Siyasal İşlev; bütçenin bir yol gösterici olmasıdır,
- Denetim İşlevi; bütçenin hazırlanması ile uygulanması sonucu arasında karşılaştırmayla bütçenin gerçekleşmesinin en doğru biçimde nasıl olabileceğinin saptanmasıdır.

Klasik bütçede ödenekler çok iyi tespit edilmelidir. Fazla harcama yapılamamaktadır. Ödenek aktarımı da yapılamaz. Ödenekler nasıl tespit edilmeli böyle bir bilimsel yöntem yoktur. Maliye Bakanlığı bu ödeneği kabul edecek mi?, hükümetten geçecek mi? Bunları gösteren bilimsel bir uygulama klasiklerde yoktur. Ödenekler harcama kalemlerine göre ayrılır. Bu harcamalarla neler gerçekleştirildiği gösterilemez. Araç amacın önündedir.

Klasik bütçenin günümüzde bir gelişim içerisinde olması sonucu Çağdaş bütçe gündeme gelmiştir. Çağdaş Bütçe işlevleri aşağıdaki gibidir (Coşkun 2000:31-42):

Bütçenin Ekonomik İşlevi; klasik model bütçe dengesini statik bir denge kabul etmekte iken çağdaş bütçe dengeye bir dinamizm getirmektedir. Bütçe ekonomideki dengeyi sağlama aracıdır. Ekonomideki dengenin kurulması için enflasyonist ve deflasyonist eğilimlerin olmaması gerekmektedir. Bu nedenle bir takım bütçe politikaları önerilmiştir. Bu politikalar enflasyonla mücadelede bütçe politikası, enflasyonla mücadelede vergi politikası, deflasyonla mücadelede bütçe ve vergi politikalarıdır.

➤ Bütçenin Yönetim Aracı Olma İşlevi; Bütçe kamu yöneticileri tarafından bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu işlev planlama, yönetsel denetim ve mali denetim olmak üzere üç esaslı nokta etrafında toplanmıştır.

➤ Bütçe Politikası İşlevi; bütçe politikası esnekliği, bölgeler ve sektörler arası dengesizliği düzenleme, kamuoyuna bilgi verme gibi genel teknik unsurları içermektedir.

3.TÜRKİYE'DEKİ BÜTÇE SİSTEMİ VE POLİTİKALARI

Başlangıçta kesin bütçeler yapılmakta iken, Cumhuriyetten sonra düzen içerisinde bütçe yapılmaya başlanmıştır. Şuan 1982 Anayasasına göre bütçe yapılmaktadır. Bütçe hakkı parlamentonundur. Yasal dayanağı anayasadır. Bütçe hazırlanırken anayasadan sonra bakılması gereken yasa Genel Muhasebe Kanunu'dur. Bütçeyi hazırlama konusunda tek yetkili hükümettir. Hükümet tasarısı olarak gelen bütçede bir tane gelir pek çok gider bütçesi vardır. Her kuruluşun kendi gider bütçesi vardır. Bütün kuruluşlar kendi hazırladıkları bütçeleri Mali Kontrol Müdürlüğü'ne gönderir. Gelir bütçesi Maliye Bakanlığı içinde genel müdürlüklerde hazırlanır. Daha sona gelir bütçesi de Mali Kontrol Müdürlüğü'ne gönderilir. Gelen gider bütçeleri yüksektir. Kaynakları bulma işi Maliye Bakanlığı'nındır. Bütçe hazırlanırken bir bütçe dönemi söz konusudur. Daha sonra bütçe onaylanır ve uygulanır.

Bütçe harcamalarının GSYH içindeki payı ekonomi politikası açısından izlenen amaçları ve yapılan tercihleri göstermektedir. GSYH'den alınan her pay kamu kesiminde büyüme anlamına gelmektedir. Tabiki bunu anlamak için konsolide bütçe harcamalarının GSYH'ye oranına bakıldığı gibi, cari, transfer ve yatırım harcamalarının GSYH içindeki payına da bakılmalıdır. Kamu harcamalarının GSYH'den aldıkları payın azalması milli gelirin başka alanlara kaydırıldığını göstermektedir. Bütçe Politikası ekonominin durumuna (enflasyonist veya deflasyonist açığın olması durumuna) göre uygulanan maliye politikalarını kapsamaktadır. Aşağıda bu durumlar incelenecektir.

3.1. Deflasyonu ve Enflasyonu Giderici Bütçe Politikaları

Keynesyen modelde mal piyasasında dengenin sağlandığı reel GSYH düzeyi tam istihdam reel GSYH düzeyine eşit olabileceği gibi küçük veya büyük de olabilmektedir. Bu durum deflasyonist ve enflasyonist açık kavramları ile açıklanabilir. Deflasyonist açık durumunda toplam harcama tam istihdam düzeyindeki reel GSYH'den küçüktür. Toplam harcamanın artması gerekmektedir. Bu durumun sebebi tüketicilerin, yatırımcıların veya devletin yapması gereken harcamayı yapmamasıdır. Toplam arz toplam talepten fazladır. Toplam talebi artırıcı politikalara gidilmelidir. Kamu harcamaları artırılmalı vergiler azaltılmalıdır.

Enflasyonist açık durumunda ise toplam harcama daha fazladır. Tam istihdam düzeyi reel GSYH'den büyüktür. Toplam harcamaların azaltılması gerekmektedir. Bunun için kamu harcamaları azaltılmalı, vergi hadleri yükseltilmelidir. Devletin kamu harcamalarını artırıyor mu azaltıyor mu sorusunun cevabı bütçe giderleri içersinde kamu harcamaların payına bakmakla mümkün olmaktadır.

Aşağıdaki çalışmayla ele alınan kamu harcamaları bileşenlerinin (faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri, SGK'ya devlet primi giderlerinin)

yüzeliklerine bakılarak ülkenin 2006-2011 yılları arasında hangi ekonomik koşullar içerisinde olduğu ve devletin kamu harcamalarını nasıl yönlendirdiği konusunda bilgi sahibi olunacaktır.

4. KULLANILAN YÖNTEM VE VERİ

Bilimsel araştırmalarda bilinmeyen kitle ortalamasına ilişkin çıkarsamalarda bulunmak son derece önemlidir. T ek etken için ikiden fazla kitle ortalaması arasındaki farkın anlamlılığı tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) modeli kullanılarak incelenir. İki yönlü varyans analizi, belli bir bağımlı değişken üzerinde birden fazla etkenin etkisini ölçmek için kullanılır.

$$y_{i,k} = m + a_i + b_j + (\alpha\beta)_{ij} + e_{ijk}$$

$$i = 1, \dots, a; j = 1, \dots, b; k = 1, \dots$$

y_{ijk} : A etkeninin i . düzeyi, B etkeninin j . düzeyine karşılık gelen deneme kombinasyonunda bulunan bağımlı değişken,

a_i : A etkeninin i . düzeyinin etki miktarı,

β_j : B etkeninin j . düzeyinin etki miktarı,

$(\alpha\beta)_{ij}$: A etkeninin i . düzeyinin etkisi ile B etkeninin j . düzeyinin birlikte etki miktarı,

n_{ij} : herbir deneme kombinasyonundaki tekrar sayısı

e_{ijk} : hata terimidir.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler

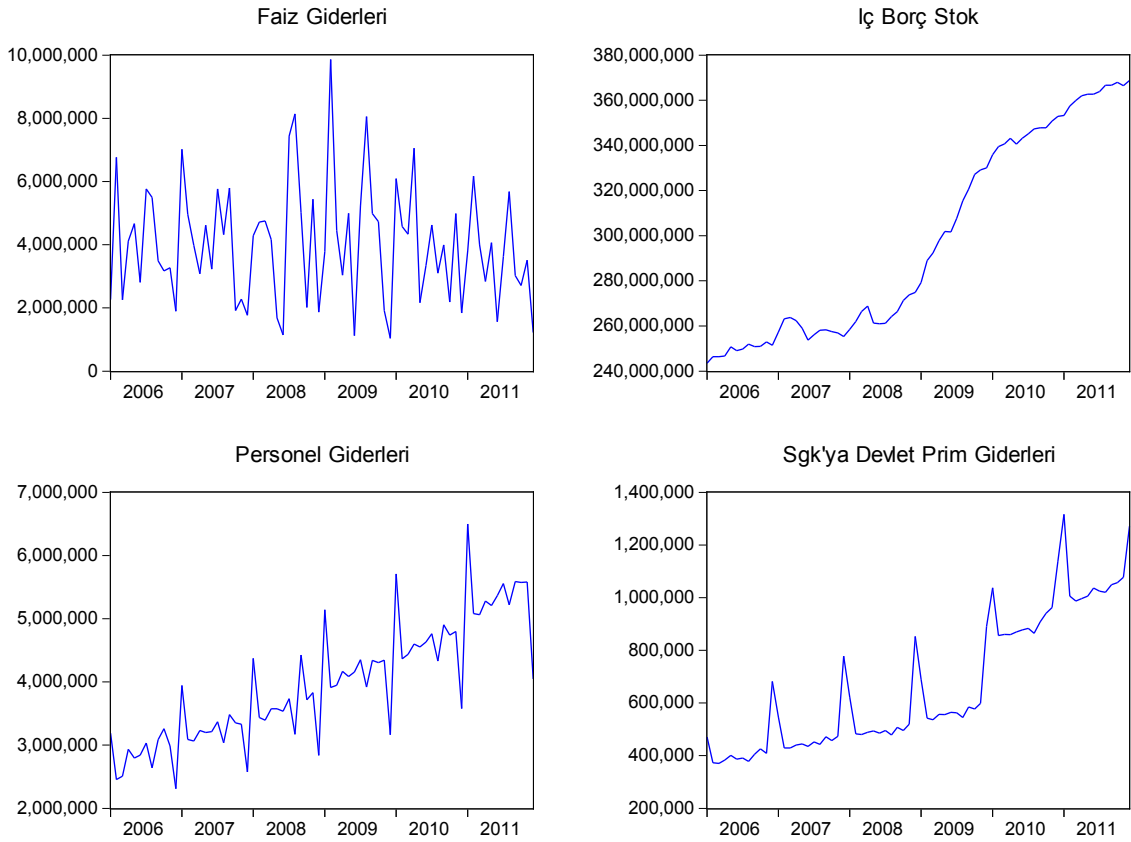
		İç Borç Stok	Faiz Giderleri	SGK>ya Devlet Primi Giderleri	Personel Giderleri
N	Geçerli	72	72	72	72
	Kayıp	0	0	0	0
Ortalama		298.149.490,083	4.014.791,333	672.092,486	3.969.911,194
Standart Sapma		44.724.632,427	1.852.548,801	258.799,110	946.598,556
Varyans		2.000.292.745.770.420,000	3.431.937.059.842,360	66.976.979.137,887	896.048.825.309,989
Çarpıklık		0,334	0,629	0,662	0,401
Çarpıklığın Standart Hatası		0,283	0,283	0,283	0,283
Basıklık		-1,604	0,418	-0,872	-0,580
Basıklığın Standart Hatası		0,559	0,559	0,559	0,559
Değişim Aralığı		125.218.427,000	8.816.946,000	945.722,000	4.187.014,000

Yukarıdaki tabloda Ocak-2006 Aralık-2011 tarihleri arası faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için tanımlayıcı istatistikler gösterilmektedir. Her değişken için ortalama, standart sapma, varyans ve değişim aralığı değerleri hesaplanmıştır. Bu değerlerin yanı sıra değişkenleri dağılım şekli ile ilgili bilgi sağlayan çarpıklık, basıklık ve bu değerlerin standart hataları hesaplanmıştır.

5. ÇÖZÜMLEME VE TAHMİN BULGULARI

Aşağıda Ocak-2006 Aralık-2011 tarihleri arası faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve

Sgk' ya devlet primi giderlerine ilişkin grafiksel gösterimler sunulmaktadır. Buna göre faiz giderleri belirli dönemlerde artış, belirli dönemlerde azalış göstermiş, göreceli olarak durağan bir görünüm sergilemektedir. İç borç stoku 2006-2008 yılları arasında zayıf bir artış eğilimi içerisindeyken 2009 yılından itibaren hızlı bir artış eğilimi göstermiştir. Personel giderleri dalgalı bir yapı izlemekle birlikte, doğrusal biçimde bir artış eğilimindedir. Sgk' ya devlet prim giderleri oldukça dalgalı bir yapı sergilemiş, ancak bu değişimsel eğilime rağmen 2011 yılına kadar doğrusal bir artış eğilimi sergilemiştir.

Ocak-2006 Aralık-2011 tarihleri arası faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk'ya devlet primi giderleri değişkenleri için yıllara

göre ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit edebilmek için tek yönlü varyans analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2:Varyans Homojenlik Testi

	Levene istatistiği	df1	df2	Anlamlılık
İç Borç Stok	14,527	5	66	,000
Faiz Giderleri	,890	5	66	,493
SGK'ya Devlet Primi Giderleri	,151	5	66	,979
Personel Giderleri	,326	5	66	,896

Yukarıdaki tabloda Levene varyans-homojenlik testi sonuçları görülmektedir. Levene testi anlamlılık değerlerine göre personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için % 5 önem seviyesinde gruplar arası varyansların homojen

olduğu saptanmıştır. İç borç stok değişkeni için anlamlılık değeri $0,000 < 0,05$ olduğundan % 5 önem seviyesinde gruplar arası varyansların homojen olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Tablo 3: ANOVA

		Kareler Toplamı	df	Kareler Toplamı	F	Anlamlılık
İç Borç Stok	Gruplar arası	137861240195401000,000	5	27572248039080300,000	437,492	,000
	Grup içi	4159544754298370,000	66	63023405368157,200		
	Toplam	142020784949700000,000	71			
Faiz Giderleri	Gruplar arası	6018078648332,500	5	1203615729666,500	,334	,890
	Grup içi	237649452600475,000	66	3600749281825,390		
	Toplam	243667531248808,000	71			
SGK>ya Devlet Primi Giderleri	Gruplar arası	4117506795658,900	5	823501359131,780	85,209	,000
	Grup içi	637858723131,083	66	9664526108,047		
	Toplam	4755365518789,990	71			
Personel Giderleri	Gruplar arası	51037952996938,300	5	10207590599387,700	53,547	,000
	Grup içi	12581513600071,000	66	190628993940,470		
	Toplam	63619466597009,300	71			

Yukarıdaki tabloda ANOVA tablosu gösterilmektedir. Bu tabloya bakılarak iç borç stoğu, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için F testi istatistiğinin anlamlılık değerlerine bakılarak gruplar arası ortalamalar açısından anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı tespit edilmektedir. Test istatistiklerine göre iç borç stoğu, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için anlamlılık değeri $0,000 < 0,05$ olduğu için % 5 önem seviyesinde en az iki grup arasındaki ortalamalar arasında

farklılık bulunmaktadır. Faiz giderleri değişkeni için anlamlılık değeri $0,890 > 0,05$ olduğu için % 5 önem seviyesinde gruplar arası anlamlı bir fark bulunmadığı bulunmamaktadır. Sonuç olarak 2006-2011 yılları arasında % 5 önem seviyesinde faiz giderleri, iç borç stoğu, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değerleri için ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu, faiz giderleri değişkeni için anlamlı bir farklılık bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 4:Çoklu Karşılaştırma

İç Borç Stok Tam hane						
(I) Yıl	(J) Yıl	Ortalama Fark	Standart Hata	Anlamlılık	95% Güven Aralığı	
					Alt Sınır	Üst Sınır
2006,00	2007,00	-9.228.583,333	1.221.234,953	0,000	-13.239.493,984	-5.217.672,683
	2008,00	-16.583.505,583	1.763.950,680	0,000	-22.598.667,018	-10.568.344,149
	2009,00	-58.434.147,083	4.941.692,112	0,000	-76.537.942,139	-40.330.352,027
	2010,00	-95.315.161,167	1.658.385,688	0,000	#####	-89.702.102,609
	2011,00	-113.967.543,333	1.561.977,780	0,000	#####	#####
2007,00	2006,00	9.228.583,333	1.221.234,953	0,000	5.217.672,683	13.239.493,984
	2008,00	-7.354.922,250	1.803.371,966	0,011	-13.450.728,617	-1.259.115,883
	2009,00	-49.205.563,750	4.955.900,460	0,000	-67.312.816,443	-31.098.311,057
	2010,00	-86.086.577,833	1.700.256,315	0,000	-91.793.173,391	-80.379.982,276
	2011,00	-104.738.960,000	1.606.363,294	0,000	#####	-99.382.863,873
2008,00	2006,00	16.583.505,583	1.763.950,680	0,000	10.568.344,149	22.598.667,018
	2007,00	7.354.922,250	1.803.371,966	0,011	1.259.115,883	13.450.728,617
	2009,00	-41.850.641,500	5.116.742,769	0,000	-60.055.856,829	-23.645.426,171
	2010,00	-78.731.655,583	2.123.906,478	0,000	-85.705.160,156	-71.758.151,011
	2011,00	-97.384.037,750	2.049.514,631	0,000	#####	-90.639.407,736
2009,00	2006,00	58.434.147,083	4.941.692,112	0,000	40.330.352,027	76.537.942,139
	2007,00	49.205.563,750	4.955.900,460	0,000	31.098.311,057	67.312.816,443
	2008,00	41.850.641,500	5.116.742,769	0,000	23.645.426,171	60.055.856,829
	2010,00	-36.881.014,083	5.081.316,527	0,000	-55.056.081,015	-18.705.947,151
	2011,00	-55.533.396,250	5.050.674,128	0,000	-73.686.085,238	-37.380.707,262
2010,00	2006,00	95.315.161,167	1.658.385,688	0,000	89.702.102,609	#####
	2007,00	86.086.577,833	1.700.256,315	0,000	80.379.982,276	91.793.173,391
	2008,00	78.731.655,583	2.123.906,478	0,000	71.758.151,011	85.705.160,156
	2009,00	36.881.014,083	5.081.316,527	0,000	18.705.947,151	55.056.081,015
	2011,00	-18.652.382,167	1.959.395,649	0,000	-25.085.837,922	-12.218.926,411
2011,00	2006,00	113.967.543,333	1.561.977,780	0,000	#####	#####
	2007,00	104.738.960,000	1.606.363,294	0,000	99.382.863,873	#####
	2008,00	97.384.037,750	2.049.514,631	0,000	90.639.407,736	#####
	2009,00	55.533.396,250	5.050.674,128	0,000	37.380.707,262	73.686.085,238
	2010,00	18.652.382,167	1.959.395,649	0,000	12.218.926,411	25.085.837,922

Yukarıdaki tabloda iç borç stok değişkeni için 2006-2011 yılları arasındaki ortalama değerlere ilişkin çoklu karşılaştırma tablosu gösterilmektedir. İç borç stok değişkeni için Levene testi sonucunda gruplar arası homojen varyans varsayımı sağlanmadığından Tam hane testi kullanılarak çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Her yıl

için ortalama fark, standart hata, gruplar arası farklılık için anlamlılık değeri ve ortalama farkların % 5 önem seviyesinde güven aralığı gösterilmektedir.

Tablo 5: Çoklu Karşılaştırma

Tukey HSD							
Bağımlı Değişken	(I) Yıl	(J) Yıl	Ortalama Farkı	Standart Hata	Anlamlılık	95% Güven Aralığı	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Faiz Giderleri	2006,00	2007,00	-230.742,167	774.677,275	1,000	-2.504.493,327	2.043.008,994
		2008,00	-391.549,667	774.677,275	0,996	-2.665.300,827	1.882.201,494
		2009,00	-603.182,167	774.677,275	0,970	-2.876.933,327	1.670.568,994
		2010,00	-194.475,000	774.677,275	1,000	-2.468.226,161	2.079.276,161
		2011,00	312.555,500	774.677,275	0,999	-1.961.195,661	2.586.306,661
	2007,00	2006,00	230.742,167	774.677,275	1,000	-2.043.008,994	2.504.493,327
		2008,00	-160.807,500	774.677,275	1,000	-2.434.558,661	2.112.943,661
		2009,00	-372.440,000	774.677,275	0,997	-2.646.191,161	1.901.311,161
		2010,00	36.267,167	774.677,275	1,000	-2.237.483,994	2.310.018,327
		2011,00	543.297,667	774.677,275	0,981	-1.730.453,494	2.817.048,827
	2008,00	2006,00	391.549,667	774.677,275	0,996	-1.882.201,494	2.665.300,827
		2007,00	160.807,500	774.677,275	1,000	-2.112.943,661	2.434.558,661
		2009,00	-211.632,500	774.677,275	1,000	-2.485.383,661	2.062.118,661
		2010,00	197.074,667	774.677,275	1,000	-2.076.676,494	2.470.825,827
		2011,00	704.105,167	774.677,275	0,943	-1.569.645,994	2.977.856,327
	2009,00	2006,00	603.182,167	774.677,275	0,970	-1.670.568,994	2.876.933,327
		2007,00	372.440,000	774.677,275	0,997	-1.901.311,161	2.646.191,161
		2008,00	211.632,500	774.677,275	1,000	-2.062.118,661	2.485.383,661
		2010,00	408.707,167	774.677,275	0,995	-1.865.043,994	2.682.458,327
		2011,00	915.737,667	774.677,275	0,844	-1.358.013,494	3.189.488,827
	2010,00	2006,00	194.475,000	774.677,275	1,000	-2.079.276,161	2.468.226,161
		2007,00	-36.267,167	774.677,275	1,000	-2.310.018,327	2.237.483,994
		2008,00	-197.074,667	774.677,275	1,000	-2.470.825,827	2.076.676,494
		2009,00	-408.707,167	774.677,275	0,995	-2.682.458,327	1.865.043,994
		2011,00	507.030,500	774.677,275	0,986	-1.766.720,661	2.780.781,661
2011,00	2006,00	-312.555,500	774.677,275	0,999	-2.586.306,661	1.961.195,661	
	2007,00	-543.297,667	774.677,275	0,981	-2.817.048,827	1.730.453,494	
	2008,00	-704.105,167	774.677,275	0,943	-2.977.856,327	1.569.645,994	
	2009,00	-915.737,667	774.677,275	0,844	-3.189.488,827	1.358.013,494	
	2010,00	-507.030,500	774.677,275	0,986	-2.780.781,661	1.766.720,661	

SGK>ya Devlet Primi Giderleri	2006,00	2007,00	-60.485,000	40.134,204	0,661	-178.282,690	57.312,690
		2008,00	-110.548,583	40.134,204	0,078	-228.346,273	7.249,107
		2009,00	-177,562.250*	40.134,204	0,001	-295.359,940	-59.764,560
		2010,00	-498,719.917*	40.134,204	0,000	-616.517,607	-380.922,227
		2011,00	-647,691.167*	40.134,204	0,000	-765.488,857	-529.893,477
	2007,00	2006,00	60.485,000	40.134,204	0,661	-57.312,690	178.282,690
		2008,00	-50.063,583	40.134,204	0,812	-167.861,273	67.734,107
		2009,00	-117.077,250	40.134,204	0,052	-234.874,940	720,440
		2010,00	-438,234.917*	40.134,204	0,000	-556.032,607	-320.437,227
		2011,00	-587,206.167*	40.134,204	0,000	-705.003,857	-469.408,477
	2008,00	2006,00	110.548,583	40.134,204	0,078	-7.249,107	228.346,273
		2007,00	50.063,583	40.134,204	0,812	-67.734,107	167.861,273
		2009,00	-67.013,667	40.134,204	0,556	-184.811,357	50.784,023
		2010,00	-388,171.333*	40.134,204	0,000	-505.969,023	-270.373,643
		2011,00	-537,142.583*	40.134,204	0,000	-654.940,273	-419.344,893
	2009,00	2006,00	177,562.250*	40.134,204	0,001	59.764,560	295.359,940
		2007,00	117.077,250	40.134,204	0,052	-720,440	234.874,940
		2008,00	67.013,667	40.134,204	0,556	-50.784,023	184.811,357
		2010,00	-321,157.667*	40.134,204	0,000	-438.955,357	-203.359,977
		2011,00	-470,128.917*	40.134,204	0,000	-587.926,607	-352.331,227
	2010,00	2006,00	498,719.917*	40.134,204	0,000	380.922,227	616.517,607
		2007,00	438,234.917*	40.134,204	0,000	320.437,227	556.032,607
		2008,00	388,171.333*	40.134,204	0,000	270.373,643	505.969,023
		2009,00	321,157.667*	40.134,204	0,000	203.359,977	438.955,357
2011,00		-148,971.250*	40.134,204	0,005	-266.768,940	-31.173,560	
2011,00	2006,00	647,691.167*	40.134,204	0,000	529.893,477	765.488,857	
	2007,00	587,206.167*	40.134,204	0,000	469.408,477	705.003,857	
	2008,00	537,142.583*	40.134,204	0,000	419.344,893	654.940,273	
	2009,00	470,128.917*	40.134,204	0,000	352.331,227	587.926,607	
	2010,00	148,971.250*	40.134,204	0,005	31.173,560	266.768,940	

Personel Giderleri	2006,00	2007,00	-404.385,167	178.245,614	0,222	-927.552,924	118.782,590
		2008,00	-797,486.833*	178.245,614	0,000	-1.320.654,590	-274.319,076
		2009,00	-1.316.239,417	178.245,614	0,000	-1.839.407,174	-793.071,660
		2010,00	-1.780.634,417	178.245,614	0,000	-2.303.802,174	-1.257.466,660
		2011,00	-2.501.582,833	178.245,614	0,000	-3.024.750,590	-1.978.415,076
	2007,00	2006,00	404.385,167	178.245,614	0,222	-118.782,590	927.552,924
		2008,00	-393.101,667	178.245,614	0,249	-916.269,424	130.066,090
		2009,00	-911,854.250*	178.245,614	0,000	-1.435.022,007	-388.686,493
		2010,00	-1.376.249,250	178.245,614	0,000	-1.899.417,007	-853.081,493
		2011,00	-2.097.197,667	178.245,614	0,000	-2.620.365,424	-1.574.029,910
	2008,00	2006,00	797,486.833*	178.245,614	0,000	274.319,076	1.320.654,590
		2007,00	393.101,667	178.245,614	0,249	-130.066,090	916.269,424
		2009,00	-518.752,583	178.245,614	0,053	-1.041.920,340	4.415,174
		2010,00	-983,147.583*	178.245,614	0,000	-1.506.315,340	-459.979,826
		2011,00	-1.704.096,000	178.245,614	0,000	-2.227.263,757	-1.180.928,243
	2009,00	2006,00	1.316.239,417	178.245,614	0,000	793.071,660	1.839.407,174
		2007,00	911,854.250*	178.245,614	0,000	388.686,493	1.435.022,007
		2008,00	518.752,583	178.245,614	0,053	-4.415,174	1.041.920,340
		2010,00	-464.395,000	178.245,614	0,110	-987.562,757	58.772,757
		2011,00	-1.185.343,417	178.245,614	0,000	-1.708.511,174	-662.175,660
	2010,00	2006,00	1.780.634,417	178.245,614	0,000	1.257.466,660	2.303.802,174
		2007,00	1.376.249,250	178.245,614	0,000	853.081,493	1.899.417,007
		2008,00	983,147.583*	178.245,614	0,000	459.979,826	1.506.315,340
		2009,00	464.395,000	178.245,614	0,110	-58.772,757	987.562,757
		2011,00	-720,948.417*	178.245,614	0,002	-1.244.116,174	-197.780,660
2011,00	2006,00	2.501.582,833	178.245,614	0,000	1.978.415,076	3.024.750,590	
	2007,00	2.097.197,667	178.245,614	0,000	1.574.029,910	2.620.365,424	
	2008,00	1.704.096,000	178.245,614	0,000	1.180.928,243	2.227.263,757	
	2009,00	1.185.343,417	178.245,614	0,000	662.175,660	1.708.511,174	
	2010,00	720,948.417*	178.245,614	0,002	197.780,660	1.244.116,174	

Yukarıdaki tabloda faiz giderleri, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderlerine ilişkin için 2006-2011 yılları arasındaki ortalama değerlere ilişkin çoklu karşılaştırma tablosu gösterilmektedir. Bu değişkenler için Levene testi sonucunda gruplar arası homojen varyans varsayımı sağlandığından Tukey testi kullanılarak çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Her yıl için ortalama fark, standart hata, gruplar arası farklılık için anlamlılık değeri ve ortalama farkların % 5 önem seviyesinde güven aralığı gösterilmektedir. Çoklu karşılaştırma testlerinde anlamlılık değerlerine göre hangi yıllar için ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı tespit edilebilir. Anlamlılık değeri 0,05 değerinden küçük olan tüm gruplar için % 5 önem seviyesinde ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığı söylenebilir.

Aşağıdaki tablolarda faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenlerine ilişkin 2006-2011 yıllarındaki yüzdeler değişim oranları gösterilmektedir. Bu oranlara göre yıllar arasındaki ortalama değişim miktarı hakkında bilgi edinilebilir.

Yıl	İç Borç Stoku	Yüzdeler Endeks
2006	249.228.000,000	100
2007	258.456.583,333	104
2008	265.811.505,583	107
2009	307.662.147,083	123
2010	344.543.161,167	138
2011	363.195.543,333	146

İç borç stoku değişkeni için 2006 yılı 100 endeksli kabul edildiğinde, 2011 yılı değeri 146 olmaktadır. Yani 2006 yılından 2011 yılına kadar toplam iç borç stok miktarı % 46 oranında artış göstermiştir. En yüksek artış 2008-2009 yılları arasında % 16'lık bir yüzde ile gerçekleşmiştir.

Yıl	SGK'ya Devlet Primi Giderleri	Yüzdeler Endeks
2006	422.924,667	100
2007	483.409,667	114
2008	533.473,250	126
2009	600.486,917	142
2010	921.644,583	218
2011	1.070.615,833	253

Sgk' ya devlet primi giderleri değişkeni için 2006 yılı 100 endeksli kabul edildiğinde, 2011 yılı değeri 253 olmaktadır. Yani 2006 yılından 2011 yılına kadar toplam Sgk' ya devlet primi giderleri % 153 oranında artış göstermiştir. En yüksek artış 2009-2010 yılları arasında % 76'lık bir yüzde ile gerçekleşmiştir.

Yıl	Faiz Giderleri	Yüzdeler Endeks
2006	3.830.225,75	100
2007	4.060.967,92	106
2008	4.221.775,42	110
2009	4.433.407,92	116
2010	4.024.700,75	105
2011	3.517.670,25	92

Faiz giderleri değişkeni için 2006 yılı 100 endeksli kabul edildiğinde, 2011 yılı değeri 92 olmaktadır. Yani 2006 yılından 2011 yılına kadar faiz giderleri % 92 oranında azalma göstermiştir. 2006-2009 yılları arası faiz giderleri artmasına karşın, 2009 yılından itibaren azalmıştır.

Yıl	Personel Giderleri	Yüzdeler Endeks
2006	2.836.523,083	100
2007	3.240.908,250	114
2008	3.634.009,917	128
2009	4.152.762,500	146
2010	4.617.157,500	163
2011	5.338.105,917	188

Personel giderleri değişkeni için 2006 yılı 100 endeksli kabul edildiğinde, 2011 yılı değeri 188 olmaktadır. Yani 2006 yılından 2011 yılına kadar

personel giderleri % 88 oranında artış göstermiştir. En yüksek artış 2008-2009 yılları arasında % 18'lik bir yüzde ile gerçekleşmiştir.

Tablo 10: Runs Testi

	İç Borç Stok	Faiz Giderleri	SGK>ya Devlet Primi Giderleri	Personel Giderleri
Test Değeri ^a	298.149.490,083	4.014.791,333	672.092,486	3.969.911,194
Durumlar < Test Değeri	40,000	37,000	43,000	39,000
Durumlar >= Test Değeri	32,000	35,000	29,000	33,000
Toplam Durumlar	72,000	72,000	72,000	72,000
Runs Sayıları	2,000	37,000	8,000	14,000
Z	-8,307	0,007	-6,823	-5,439
Anlamlılık	0,000	0,995	0,000	0,000

a. Ortalama

Yukarıdaki tabloda faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için 2006-2011 yılları arasındaki değerlerin rasgele dağılıp dağılmadığını tespit etmek için Runs testi gerçekleştirilmiştir. Runs testine yönelik hipotezler şu şekilde kurulmaktadır:

Ho: Değişken değerleri rasgele dağılış göstermektedir.

H1: Değişken değerleri rasgele dağılış göstermemektedir.

Runs testi sonucuna göre iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için anlamlılık değerleri $0,000 < 0,05$ olduğundan % 5 önem seviyesinde Ho hipotezi reddedilir. Bu değişkenlerin rasgele dağılış göstermediği, bir önceki değer ile bir sonraki değer arasında bağımlı bir yapının var olduğu sonucuna varılabilir. Faiz giderleri değişkeni için anlamlılık değeri $0,995 > 0,05$ olduğundan % 5 önem seviye-

sinde Ho hipotezi reddedilemez. Sonuç olarak bu değişkenin rasgele dağılış gösterdiği, bir önceki değer ile bir sonraki değer arasında bağımsız bir yapının var olduğu söylenebilir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Gerçekleştirilen çalışmada Ocak-2006 Aralık-2011 tarihleri arası aylık faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri kullanılarak merkezi bütçe giderleri incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde tüm değişkenler için tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Grafikselleştirilmiş gösterimlerle 2006-2011 arası değişkenlerin değişim eğilimleri görsel olarak incelenmiştir. 2006-2011 yılları arasında faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için yıllar arasında ortalama farklılık bulunup bulunmadığını tespit edebilmek için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Test

sonucuna göre iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri için % 5 önem düzeyinde yıllar arasında ortalama değerler için anlamlı bir farklılık olduğu, faiz giderleri değişkeni için ise anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. ANOVA testinin ardından hangi yıllar arasında farklılık bulunup bulunmadığını tespit edebilmek için çoklu karşılaştırma testleri uygulanmıştır.

2006-2011 yılları arasında faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenlerinin yüzdesel değişimleri incelenmiştir. 2006=100 endeks değeri kabul edilerek değişkenlerin değişimleri incelenmiştir. Buna göre iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenleri 2011 yılına kadar sırasıyla % 46 % 88 % 153'lük bir artış gözlenmişken, faiz giderleri değişkeni için % 8'lik bir azalış gözlenmiştir. Son olarak faiz giderleri, iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenlerinin rasgele dağılışı gösterip göstermediğini tespit edebilmek için runs testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre iç borç stoku, personel giderleri ve Sgk' ya devlet primi giderleri değişkenlerinin rasgele dağılışı göstermediği, faiz giderleri değişkeninin rasgele dağılışı gösterdiği belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- ACAR, İ.A. VE KİTAPÇI, İ. (2008).** “Sosyal Güvenliğin Demografik Boyutu: Türkiye’deki Emeklilik Sistemindeki Değişim” Maliye Dergisi, (154):1-22
- AYTAÇ, D. (2004).** “Türkiye’de Konsilide Bütçe Harcamalarının Gelişimi: Avrupa

Birliği Ülkeleri ile Bir Karşılaştırma” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Ekonomisi/Maliye Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,1-227

AYTAÇ, D. VE GÜRAN, C.M. (2010). “Kamu Harcamalarının Bileşimi Ekonomik Büyüme Etkiler Mi? Ekonomi İçin Bir Analiz” Sosyo Ekonomi Dergisi, Temmuz-Aralık, (2):1-24

CAL, S. (2010). “Ekonomik Düzeltme (Regülasyon), Özelleştirme, İdare Hukuku ve Uluslararası Tahkim Matrisinde Değerlendirmeler” Sosyo Ekonomi Dergisi, (13):29-59

COŞKUN, G. (2000). “Devlet Bütçesi, Türk Bütçe Sistemi” Turhan Kitapevi, Ankara, 29-31-42

DEMİRCAN, E.S. (2003). “Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi” Erciyes Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi, Temmuz-Aralık, (21): 97-116

DERİNDAG, M. (2010). “2010 Öncesi ve Sonrası Sağlık ve Emeklilik Sisteminin Kıyaslı Analizi” Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sağlık İşletmeciliği Bölümü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,1-219

İNAN, E.A. (2003). “Kamu Borç Stokunun Sürdürülebilirliği ve Türkiye” Bankacılar Dergisi, (46):1-24

KARAARSLAN, E. (2008). “Kamu Sektörüne Dahil Kamu İdarelerinin Tasnifi ve Bu Birimlerin Hukuki-Mali Yapıları” Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Daire Başkanlığı Uzmanlık Araştırması, Ankara, 1-52

- KURNAZ, A.C. (2010).** “Kamuda Performans Esaslı Bütçe Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Bu çerçevede Part (Program Assesment Rating Tools) Sisteminin İncelenmesi” Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Mesleki Yeterlilik Tezi, Ankara,1-157
- ÖZTÜRK, A. (2006).** “Bütçe ve Para Politikalarının Makroekonomik Etkileri ve Kırgızistan Üzerine Analizi” Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan,1-99
- ŞAHİN, I.F.O. (2012).** “Mali Kurallar ve Türkiye’deki Uygulamaları” İİB Dergisi, (3):260-272
- ŞANLISOY, S. (2010).** “Politik İstikrarsızlık – Ekonomik Süreç Politikaları Etkileşimi” Sosyo Ekonomi Dergisi, (13):179-191
- TEKSÖZ, T. VE HELVCIOĞLU, K. (2009).** “Genel Sağlık Sigortası’nın Mali Sürdürülebilirlik Açısından Analizi: 2009’da ne Oldu?” Tepav Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı, Ankara, 1-10
- TÜRK, İ. (1998).** “Maliye Politikası” S. Yayınları Ankara, 296
- YILMAZ, S. (2007).** “Performans Esaslı Bütçeceleme ve Türkiye’deki Pilot Uygulamalar” T.C. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü Uzmanlık Araştırması, Ankara,1-53
- YILMAZTÜRK, A. VE KORKMAZ, M. (2011).** “Küresel Kriz ve Küresel Krizin Sağlık Sektörü Üzerindeki Olumsuz Etkisinin Literatür Açısından Değerlendirilmesi” İİB Dergisi, (1):262-283